

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 Valtioneuvosto

Kehitysvammaliiton lausunto hallituksen esityksestä laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Kehitysvammaliitto ry kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta esittää näkemyksensä hallituksen esityksestä laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta.

Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset. Maassamme on noin 40 000 kehitysvammaista ja noin 65 000 puhevammaista henkilöä. Liitto edustaa 93 jäsenorganisaatiota – kuntayhtymiä, kuntia, seurakuntia, rekisteröityjä yhdistyksiä ja säätiöitä – sekä yksityisiä ihmisiä. Liiton jäsenet tekevät kehitys- ja puhevammaisyyttä tai toimivat muuten vammaisten henkilöiden hyväksi.

Yleiset kommentit

Kehitysvammaliitto pitää kannatettavana uudistusta, joka yhdistää kehitysvammalain ja vammaispalvelulain yhdeksi kattavaksi kokonaisuudeksi. Esityksessä on kuitenkin nykyisellään merkittäviä puutteita, jotka uhkaavat kehitysvammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta sekä oikeuksien toteutumista.

Nykyinen esitys ei riittävästi huomioi kehitysvammaisten ihmisten erityistarpeita, ja Kehitysvammaliitto edellyttääkin, että hallitus varaa jatkoaikaa esityksen valmistelutyölle.

Lisäksi monia merkittäviä lainsäädäntöhankkeita on kesken (esim. sote, valinnanvapauslainsäädäntö, asiakasmaksulainsäädäntö, sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukeva lainsäädäntö, itsemääräämisoikeuslainsäädäntö, kuntoutuksen kokonaisuudistus, valinnanvapautteen liittyvä lainsäädäntö), minkä vuoksi lainsäädännön ja palvelujen kokonaisuuden muodostuminen on haasteellista ja asiakkaan näkökulmasta ongelmallista ja epävarmaa. Lakiesityksen todellisten vaikutusten arviointi palvelukokonaisuuksien ja asiakkaiden näkökulmasta on erittäin vaikeaa.

Uudistuksessa keskeistä on asiakkaiden saama kokonaisvaltainen apu ja tuki. Kehitysvammaliitto painottaa, että palvelut on turvattava myös tilanteissa, joissa vammaisen henkilö tarvitsee apua, hoivaa ja huolenpitoa ympärivuorokautisesti.

Lisäksi on ratkaistava tuen järjestäminen asiakkaiden päätöksenteon tukemiseen (tuettu päätöksenteko). Keskeistä prosessin onnistumisen kannalta on myös sosiaalityöntekijöiden ja palveluohjaajien resursointi ja täydennyskoulutus.

Asiakkaan oikeuksien toteutumisen näkökulmasta yksi keskeisimmistä tekijöistä on saavutettava tieto. Asiakkaalla on oltava oikeus saada tietoa palveluista selkeässä, ymmärrettävässä ja saavutetta-

vassa muodossa, jotta asiakkaiden yhdenvertaisuus ja osallisuus voi tosiasiallisesti toteutua lain tarkoittamassa laajuudessa. Erityisen tärkeää tämä on kaikkein eniten tukea tarvitsevien henkilöiden kohdalla. On muistettava, että saavutettavuus ei ole ainoastaan fyysistä esteettömyyttä, vaan erityisesti palveluita suunniteltaessa kognitiivinen saavutettavuus on merkittävä tekijä prosessin onnistumisen kannalta.

Kehitysvammaliitto haluaa korostaa myös vammaisten lasten ja heidän perheidensä erityistarpeiden huomioimisen tärkeyttä.

Yksityiskohtaiset kommentit

1 § Lain tarkoitus

Perusteluihin ehdotamme seuraavaa lisäystä: Lain tarkoituksena on tukea vammaisia ihmisiä siten, että he saavat omat voimavaransa, kykynsä, taitonsa ja tietonsa parhaalla mahdollisella tavalla käyttöön. Lasten osalta tämä korostuu LOS:n 5 ja 6 artikloissa sekä vammaissopimuksen 3 artiklassa. Riittävän varhaisessa vaiheessa annettavat oikeanlaiset palvelut luovat hyvinvoinnin perustan, hyvän pohjan elämälle ja mahdollisuuden kasvaa vähitellen täyteen potentiaaliin.

3 § Määritelmät

1 kohdan perusteluihin tulisi lisätä maininta sosiaalihuoltolaissa olevasta sosiaalisesta kuntoutuksesta.

4 § Vammaisen henkilön osallistuminen ja osallisuuden tukeminen

Ehdotamme, että pykälään 4 lisätään momentti tuetusta päätöksenteosta. Tällä turvataan päätöksenteon tuki niissä tilanteissa, joissa sosiaalihuoltolain mukainen tuettu päätöksenteko ei ole riittävä.

Perusteluosiossa tulee hyvin näkyviin se, että asiakkaalle turvataan oikeus käyttää omaa kommunikaatiokeinoaan, mutta yhtä tärkeää on, että muut asianosaiset käyttävät asiakkaan ymmärtämää kommunikaatiokeinoa. Se, että asiakkaalle turvataan oikeus käyttää omaa kommunikaatiokeinoaan, ei siis yksinään riitä.

5 § Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Kehitysvammaliitto on huolissaan siitä, millä tavoin asiakkaan osallisuus hänen omassa prosessissaan varmistetaan. Kehitysvammaliitto esittää, että vammaisen henkilön osallistumisesta palvelujen suunnitteluun ja arviointiin säädetään pykälässä, ei ainoastaan mainita yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Kehitysvammaliitto ehdottaa, että sen sijaan, että pykälässä ainoastaan viitataan sosiaalihuoltolain pykäliin 36 ja 37, 39, 41 ja 42, pykälätekstiin sisällytetään teksti asiakkaan osallistumisesta oman palvelutarpeensa arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen:

Kehitysvammaliitto on huolissaan siitä, että ShL:n 36 §:ssä ei huomioi riittävästi kehitysvammaisten ihmisten erityistarpeita. Pykälä velvoittaa antamaan asiakkaalle selvityksen mm. hänen oikeuksistaan sekä erilaisista palveluvaihtoehdoista niin, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Kehitysvammaisen asiakkaan kohdalla on ensiarvoisen tärkeää se tapa, jolla tämä tieto annetaan. Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään teksti ”hyödyntäen henkilön käyttämiä kommunikaatiomenetelmiä ja esimerkiksi selkokieltä.

Ehdotamme, että uuteen erityislakiin otetaan Valas-työryhmän esittämä palvelutarpeen arviointia ym. käsittelevä 2 luku kokonaisuudessaan. Se antaa mahdollisuuden arvioida palveluprosessia laajemmin vammaisten henkilöiden näkökulmasta ja selkeyttää lakia. Nyt ehdotettu pykäläkokonaisuus sisältää paljon viittauksia ja tästä syystä lain soveltaminen vaikeutuu huomattavasti. Perusteellinen palveluiden tarpeen arviointi ja asiakassuunnittelu ovat välttämättömiä. Voimassa olevan lainsäädännön sisällyttäminen esitettyyn erityislakiin on perusteltua, koska kyseiset säädökset ohjaavat asiakastyön palveluprosessia ja sen työ- ja menettelytapoja. Asiakkaan tulee saada tietoja eri lakien mukaisista palveluista, joilla voidaan vastata hänen palvelun tarpeeseensa.

Kehitysvammaliiton mukaan pykälätasolla tulisi säätää myös siitä, millä tavoin erityishuollon ja vammaispalveluihin liittyvä osaaminen varmistetaan sosiaalihuollon prosesseissa. Ehdotamme, että säädöksiin sisällytetään vaatimus riittävän ajan varaamisesta palvelutarpeen arviointiin ja palvelujen suunnitteluun, ottaen huomioon kehitysvammaisen henkilön erityistarpeet, mm. haasteet kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa.

Lain perusteluosioon tulisi sisällyttää yhtenevät välineet palvelutarpeen arviointiin huomioiden arvioinnin laaja-alaisuuden ja monipuolisuuden.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään uusi momentti: ”Vammaisella henkilöllä on oikeus omatyöntekijään.”

Ehdotamme myös, että säädöksissä määritellään tarkemmin, mitä asiakassuunnitelmaan tulee kirjata vammaispalvelujen sisällön ja laajuuden osalta.

6 § Päätöksenteko ja palvelujen toteuttaminen

Tarvitaan oma pykälä lapsen palveluiden toteuttamisesta. Valas-työryhmän esittämä 8 § on tätä pykälää selkeämpi.

Erityispalvelut:

7 § Avun ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän momentti ”Maakunta voi määrärahojen puitteissa antaa vammaiselle henkilölle tässä laissa tarkoitettua taloudellista tukea tai muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluja.” poistetaan.

Lakiesitys ei sisällä tahdosta riippumaton erityishuollon järjestämistä. Miten on tarkoitus säätää tästä jatkossa?

8 § Valmennus ja tuki

Valmennus ja tuki ovat erittäin tärkeä osa erityislain mukaista palvelujen kokonaisuutta. Pykälään on koottu monia tärkeitä palveluja, joita nykyisin toteutetaan vpl:n ja kvl:n eri pykälien mukaan, kuten yksilöllinen ohjaus ja kuntoutus sekä muina lain tarkoitusta toteuttavina palveluina. On välttämätöntä, että vammaisella henkilöllä on valmennukseen ja tukeen subjektiivinen oikeus. Silloin vammaiset henkilöt voivat saada yhdenvertaisen oikeuden tarvitsemiinsa yksilöllisen tarpeen mukaisesti palveluihin.

Koska vuorovaikutus ja valintojen tekeminen omassa elämässä ovat osallisuuden toteutumisen perusedellytyksiä, on välttämätöntä, että sekä kommunikaation tuesta että päätöksenteon tuesta on säännökset tässä erityislaissa, vaikka niistä myöhemmin säänneltäisiin esimerkiksi itsemääräämisoikeuslaissa. Ne turvaavat mahdollisuuden saada juuri tarvitsemansa apu ja tuki.

Tämän lisäksi Kehitysvammaliitto esittää, että kyseisen pykälän 1. momenttiin lisätään kohta ”työ-elämäosallisuuteen ja työhön”.

Lisäksi esitetään, että kyseiseen pykälään lisätään uusi momentti työelämäosallisuutta tukevasta toiminnasta ja työhönvalmennuksesta. Jos TEOS-lainsäädäntö ei etene, riskinä on, että muodostuu merkittävä ryhmä kehitysvammaisia ihmisiä, jotka putoavat työelämäosallisuutta tukevan toiminnan ulkopuolelle.

Ehdotamme myös, että perusteluosioihin lisätään valmennus digiosaamiseen ja teknologian käyttöön.

Perusteluosioon tulisi lisätä myös mahdollisuus toteuttaa valmennusta ja tukea myös etäohjauksena.

9 § Henkilökohtainen apu

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän kohta 3) muutetaan muotoon: ”vapaa-ajan toiminnassa, sosiaalisessa osallistumisessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa”.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän toisen momentin alkuun lisätään lause: ”Henkilökohtainen apu on henkilön itsensä määrittelemää ja se perustuu henkilön itsensä asettamiin tavoitteisiin.”

Kehitysvammaliitto edellyttää, että pykälän ns. voimavarasäädös poistetaan: ”Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa.” Tämä muotoilu eriarvoistaa kehitysvammaisia henkilöitä ja riskinä on, että he rajautuvat kategorisesti henkilökohtaisen avun ulkopuolelle.

Lisäksi Kehitysvammaliitto katsoo, että henkilökohtaisen avun tuntimäärä-kohdasta tulee poistaa lause ”...jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta”. Täl-

lön muotoiluksi jää ”Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa vähintään 30 tuntia kuukaudessa.”

Ehdotamme myös, että perusteluosioon kirjoitetaan vahvemmin siitä, että henkilö itse määrittelee avun sisällön ja sen toteutuksen.

10 § Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän 1. momenttiin lisätään toteuttamistavaksi henkilökohtainen budjetointi.

11 § Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Kehitysvammaliitto esittää, että henkilökohtaisen avun työnantajamallista säädetään seuraavasti: ”Henkilökohtaisen avun työnantajamallin käyttämisen edellytyksenä on, että vammainen henkilö ymmärtää, mistä on kyse ja mitä häneltä edellytetään sekä haluaa itse käyttää ko. mallia. Muutoin on riskinä se, että vammainen henkilö joutuu vastoin omaa tahtoaan ja kykyjään toimimaan työnantajana, mikäli tarvitsee henkilökohtaista apua.

12 § Asumisen tuki ja palvelut

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän otsikko muutetaan muotoon ”Asumisen apu ja tuki”.

Lisäksi esitetään, että pykälän ensimmäinen lause ”vammaisen henkilön kotona asumista tuetaan ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisilla sekä tarvittaessa tämän lain mukaisilla palveluilla” poistetaan. Korostamme, että asumisen avun ja tuen palvelut ovat välttämättömiä kehitysvammaisille henkilöille.

Toista momenttia ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisessa välttämättä tarvitsemansa apu ja tuki.”

Kolmannen momentin sanamuodot ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan Kehitysvammaliiton ehdottamaa pykälän otsikkoa ”Asumisen apu ja tuki”.

Kolmannen momentin ensimmäinen lause ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”...sekä itsemääräämisen, osallisuuden, kommunikaation ja perhe-elämän mahdollistamiseksi”.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään momentti YK:n vammaissopimuksen artiklan 19 mukaisesti: ”Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä sen, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asumisjärjestelyä.”

Lisäksi Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään uusi momentti pitkäaikaisesta hoidosta ja huolenpidosta, minkä lisäksi perusteluosioon kirjoitetaan perustelut tälle. Nyt valmisteilla olevassa lakiesityksessä on esitetty pykälät lyhytaikaisesta huolenpidosta mutta ei säädöstä tilanteista, joissa

henkilö tarvitsee pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa. Ehdotamme, että tämä lisätään joko asumisen pykälään omaksi momentiksi tai oikeudesta pitkäaikaiseen hoitoon ja huolenpitoon säädetään omassa pykälässä.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään momentti: ”Vammaisen henkilön asuminen järjestetään ensisijaisesti omassa asunnossa ja toissijaisesti ryhmämuotoisissa ratkaisuisa. Jos asuminen toteutetaan ryhmämuotoisissa ratkaisuisa, ensisijalle asetetaan uudenlaiset, omassa asunnossa asumiseen perustuvat hajautetun asumisen ratkaisut, kuten asuntoryhmämalli tai asuntoverkostomalli.”

3 momentissa viitataan, että asumisen palvelut voidaan toteuttaa myös henkilön omassa kodissa. Esitämme, että pykälän peruslähtökohtana on asuminen omassa kodissa, joko omistusasunnossa tai huoneenvuokralain mukaisessa asumisessa.

13 § Lasten asumisen järjestäminen

Kehitysvammaliitto ehdottaa, että 1. momentin 2. lause poistetaan, jolloin muotoiluksi jää ”Vammaisen lapsen tulee voida asua ensisijaisesti oman perheensä kanssa”.

Lisäksi esitetään, että 1. momenttiin lisätään teksti ”Jos vammaisen lapsen asumista oman perheensä kanssa ei voida järjestää, järjestetään muualla kuin kotona asuminen ensisijaisesti perhehoitona ja toissijaisesti lapsille tarkoitettussa pienryhmäkodissa. Jos asuminen järjestetään ryhmämuotoisena, tulee lasten asua ensisijaisesti oman ikäistensä kanssa. Ryhmämuotoisessa asumisessa lasten ikä ja toimintakyky määrittelevät tarkoituksenmukaisen ryhmäkoon. Kehitysvammaliiton kantana on, että seitsemän erityislasta samassa yksikössä on liian suuri. Tämä on liian suuri ryhmäkokoo kokemustemme mukaan lasten hoitoisuuden ja tarpeiden vaativuuden näkökulmasta. Käytännössä nyt syntyneissä lasten asumisen ratkaisuisa ryhmäkokoo on ollut maksimissaan 4 -5 lasta.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään yhteydenpitovelvoite terveydenhuollon ja opetuksen ym. keskeisten yhteistyötahojen kanssa.

Kehitysvammaliitto ehdottaa, että pykälään lisätään maininta siitä, että lapsen saamat vammaispalvelut ovat aina maksuttomia. Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi mainintaa, että asiakasmaksujen suuruus määräytyy sen perusteella, missä lapsi asuu ja että lapsilisä seuraa aina lasta.

Haluamme myös tuoda esille, että lakiesitys ei tuo esille kehitysvammaisten vanhempien tukemisen näkökulmaa. Perheillä, joissa vanhemmalla tai vanhemmilla on kehitysvamma, on oikeus saada apua ja tukea vanhemmuuteen ja lasten hyvinvoinnista huolehtimiseen. Esitämme, että tämä näkökulma nostetaan vahvemmin esille pykälän perusteluosioihin.

Esitämme myös, että pykälässä tulisi olla vahvemmin esillä, että päätös lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tulee tehdä yhteistyössä huoltajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kesken.

14 § Tuki esteettömään asumiseen

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän 3. momentin toiseksi lauseeksi lisätään teksti: ”Lasten kohdalla esteettömän asumisen ratkaisut suunnitellaan ja toteutetaan pitkäkestoisesti, huomioiden lapsen tuleva kasvu ja kehitys.”

Koko pykälän viimeiseksi lauseeksi lisätään teksti: ”Maakunnalla on velvollisuus antaa vammaiselle henkilölle ja hänen läheisilleen esteetöntä asumista koskevaa neuvontaa ja ohjausta.”

15 § Lyhytaikainen huolenpito

Kehitysvammaliiton mukaan pykälä on nykyisellään sisällöltään liian suppea. Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän 1. momenttiin lisätään ”tarpeiden mukaista ja yksilöllistä” lyhytaikaista huolenpitoa.

2. momenttiin ehdotetaan seuraavaa muutosta: ”Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa tulee kartoittaa vammaista henkilöä kuullen. Päätös tehdään vammaisen henkilön sekä huolenpidosta vastaavien henkilöiden yksilöllisten toiveiden ja elämäntilanteen sekä asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.”

Pykälään lisätään uusi momentti: ”Lyhytaikaisen huolenpidon toteuttamista suunniteltaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden arkiympäristö ja siihen liittyvät toiminnot.”

Kehitysvammaliitto esittää myös, että pykälään kirjataan lyhytaikaisen huolenpidon toteutustavaksi palveluseteli ja henkilökohtainen budjetointi.

Kehitysvammaliitto esittää, että perustelusosioissa tulisi vahvemmin tuoda esille, että lyhytaikainen huolenpito täydentää muita tukimuotoja, äkillisiin tilanteisiin reagoidaan joustavasti ja perheen ja lapsen edellyttämällä tavalla. Epäselväksi jää, mikä on lyhytaikaisen huolenpidon ja omaishoidon vapaiden välinen suhde.

Lyhytaikaisen huolenpidon tulee vastata asiakkaan tarpeita sekä mahdollistaa asiakkaan kuulluksi tuleminen hoidon aikana. On myös varmistettava lyhytaikaisen huolenpidon suunnitelmallisuus, säännöllisyys ja pitkäaikaisuus ja lyhyet aikajaksot vain jos henkilön/perheen edun mukaista. Lyhytaikaisen huolenpidon tarpeeseen tulee reagoida joustavasti vammaisen henkilön ja hänen läheistensä tarpeen vaatimalla tavalla. Lyhytaikaisen hoidon päätös tulisi tehdä yhdessä vammaista henkilöä sekä hänen huolenpidosta vastaavia henkilöitä kuullen. Em. henkilöillä on oikeus olla mukana päättämässä lyhytaikaisen huolenpidon toteutustavasta, kestosta, määrästä sekä sisällöstä, jotta se vastaisi yksilöllisiin tarpeisiin. Käytännön järjestelyjen ja sitä koskevan päätöksenteon on aina perustuttava ensisijaisesti lapsen etuun ja tapauskohtaiseen harkintaan perheen valinnan mukaisesti.

16 § Päiväaikainen toiminta

Säännös päiväaikaisesta toiminnasta on erittäin tarpeellinen, koska työelämän ulkopuolella olevista vammaisista ihmistä vain osa voi osallistua: sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen.

Kehitysvammaliitto esittää myös, että 1. momentin 1. lauseeseen lisätään työtoiminta: ”Vammaisella henkilöllä on oikeus työtoimintaan ja päiväaikaiseen toimintaan...”.

Pykälän viimeiseen momenttiin esitetään tehtäväksi seuraava muutos: ”Päiväaikaista toimintaa tai työtoimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa, ellei vammaisen henkilö itse halua toimia toisin / yksilöllisestä syystä harvemmin. Työtoiminta ja päiväaikainen toiminta sisältävät palveluun kuluvat matkat.”

17 § Liikkumisen tuki ja palvelut

Kehitysvammaliitto ehdottaa, että pykälän 3. momentin 4. kohtaan lisätään ”yhteiskunnalliseen osallistumiseen”.

Pilottikokemusten mukaan auton käyttöön antaminen on kustannuksia alentava, joten sitä kannatetaan.

18 § Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttaminen

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän 2. momentin 2. lauseeseen lisätään ”yhteiskunnalliseen osallistumiseen”.

19 § Taloudellinen tuki

Pykälän 2. momentti muutetaan muotoon: ”Päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, kommunikaatiossa, vuorovaikutuksessa tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden...”. Taloudellisen tuen ja toimeentulotuen välinen suhde jää epäselväksi.

X § Psykososiaalinen kuntoutus

Kehitysvammaliitto esittää, että psykososiaalisesta kuntoutuksesta säädetään erillisessä pykälässä tai momenttina 8 pykälässä valmennus ja tuki. Nyt lakiesitys unohtaa ne kehitysvammaiset henkilöt, jotka tarvitsevat moniammatillista ja kokonaisvaltaista kuntoutusta.

Loppuyhteenvedon Kehitysvammaliitto toteaa, että lakiesityksen merkittävien puutteiden ja keskeneräisyyden vuoksi lakiesityksen valmistelutyötä on ehdottomasti jatkettava. **Kehitysvammaliitto katsoo, että nykyisellään lakiesitys heikentää merkittävästi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kehitys- ja puhevammaisten henkilöiden asemaa ja palveluita.** Kehitysvammaliitto on käytettävissä asian jatkovalmistelussa.

Helsingissä 22.6.2017

Marianna Ohtonen

Susanna Hintsala

Toiminnanjohtaja

Yksikön johtaja